

نگاهی گذرا به نظریه

ولایت فقیه

(ویراست دوم)

آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی

تدوین و نگارش:

محمد مهدی نادری قمی

استادیار مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۴۰۲

سرشناسه	: نادری قمی، محمدهدی، ۱۳۴۵-
عنوان و نام پدیدآور	: نگاهی گذرا به نظریه ولایت فقیه آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی / تدوین و نگارش محمدهدی نادری قمی.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۸ص.
فروست	: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۶۴۶. علوم سیاسی؛ ۱۷۴.
شابک	: ۹۷۸۶۰۰۰۴۴۴۳۹۸۲
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۸.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: ولایت فقیه.
	Wilayat al-faqih
	اسلام و دولت.
	Islam and state
	رهبری (اسلام).
	Islamic leadership
شناسه افزوده	: مصباح یزدی، محمدهدی، ۱۳۹۹-۱۳۸۳.
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، انتشارات.
رده‌بندی کنگره	: BP۲۳۳/۸
رده‌بندی دیوبندی	: ۲۹۷/۴۵
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۰۶۵۳۳۴

شمارهٔ ردیف ۱۶۶۶
شمارهٔ موضوعی علوم سیاسی - ۱۷۴
۱۴۰۲-۲۱

www.ketab.ir

■ نگاهی گذرا به نظریهٔ ولایت فقیه (ویراست دوم)

- نویسنده: آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی
- تدوین و نگارش: محمدمهدی نادری قمی
- ناشر: انتشارات مؤسسهٔ آموزشی و پژوهشی امام خمینی*
- چاپ: اندیشه برتر
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، تابستان ۱۴۰۲
- شمارگان: ۵۰۰
- قیمت: ۱۸۰۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶

● شعبه مؤسسه امام خمینی(ره): قم، بلوارامین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)
تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۸	مقدمه معاونت پژوهش
۱۱	مقدمه ویراست دوم
۱۳	پیشگفتار

فصل اول: ولایت فقیه؛ ضرورت بحث و پیش فرض‌ها

۱۸	اهمیت و ضرورت بحث ولایت فقیه
۲۰	جایگاه علمی بحث ولایت فقیه
۲۲	پیش فرض‌های نظریه ولایت فقیه
۲۲	۱. ضرورت حکومت
۲۳	۲. عدم مشروعیت ذاتی یک فرد یا گروه خاص برای حکومت
۲۴	۳. خدا؛ تنها منبع ذاتی مشروعیت
۲۹	۴. عدم جدایی دین از سیاست

فصل دوم: رابطه دین و سیاست

۳۲	سکولاریزم
۳۳	ظهور سکولاریزم
۳۷	سکولاریزم از نگاه برون‌دینی
۳۹	ارزیابی رابطه دین و سیاست
۴۸	اقلی یا اکثری بودن دین

فصل سوم: مشروعیت حکومت اسلامی و نقش مردم در آن

- ۵۸..... معنای مشروعیت
- ۶۰..... مقبولیت
- ۶۰..... رابطه مشروعیت با مقبولیت
- ۶۱..... نقش مردم در حکومت اسلامی
- ۶۴..... مبنای مشروعیت حکومت بعد از پیامبر اسلام ﷺ براساس نظر اهل سنت
- ۶۵..... نظر شیعه در مورد مبنای مشروعیت حاکمان و حکومت‌ها بعد از پیامبر اکرم ﷺ
- ۷۰..... دو شرط لازم در این تحقیق
- بررسی نظر صحیح در مورد نقش مردم در حکومت در زمان غیبت امام معصوم
- ۷۳.....
- ۷۷..... بررسی و نقد دو نظر دیگر

فصل چهارم: اثبات ولایت فقیه

- ۸۴..... ولایت تکوینی و ولایت تشریحی
- ۸۶..... ولایت فقیه: تقلیدی یا تحقیقی
- ۸۸..... ادله اثبات ولایت فقیه
- ۸۸..... ۱. ادله عقلی
- ۹۸..... ۲. ادله نقلی

فصل پنجم: مفهوم ولایت مطلقه فقیه

- ۱۱۳..... ولایت فقیه و قانون اساسی
- ۱۱۸..... مرجعیت و ولایت فقیه
- ۱۲۵..... ولایت فقیه یا افقه
- ۱۲۹..... ولایت فقیه: امری فردی یا شورایی؟

۱۳۴	نقش شورا در ساختار حکومت الهی و اسلامی
۱۴۶	فواید مشورت‌های پیامبر ﷺ
۱۵۱	جایگاه شورا در قانون‌گذاری
۱۵۵	جایگاه شورا در تعیین حاکم
۱۵۶	محدوده جغرافیایی اختیارات ولی فقیه
۱۶۳	وجه تسمیه ولی فقیه به «ولی امر مسلمین»
۱۶۹	ولایت مطلقه فقیه و مسئله فقدان عصمت در فقیه
۱۷۲	مبنای اختیارات فقیه: وکالت یا ولایت؟

فصل ششم: خبرگان و ولایت فقیه

۱۷۶	چرا خبرگان؟
۱۸۱	اشکال دور
۱۸۹	خبرگان و انواع تخصص‌ها
۱۹۴	پارادوکس عزل
۱۹۸	منابع
۲۰۰	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نیاخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت و چه شیرین‌حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل ازین رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و دراین میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او علیه السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان

می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌روند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازبندند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرز و بوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته، و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این‌روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازماندهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله) از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی (ره) به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز

کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

اثر پیش روی، ویرایش دوم از کتاب نگاهی گذرا به نظریه ولایت فقیه است. این کتاب که پژوهشی در قلمرو فلسفه سیاسی اسلام است، با بهره‌گیری از مطالب ارزشمند علامه فقید، آیت‌الله مصباح یزدی^{ره} و با تلاش پژوهشگر ارجمند، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدمهدی نادری قمی نگارش یافته است. هدف اصلی مؤلف گران‌قدر، ارائه برخی از مهم‌ترین دیدگاه‌های اسلام در حوزه مباحث مربوط به سیاست و حکومت و نظام سیاسی مبتنی بر ولایت فقیه برای عموم علاقه‌مندان، به‌ویژه نسل جوان و تحصیل‌کرده دانشگاهی است.

معاونت پژوهش از نگارنده محترم و حجج اسلام والمسلمین دکتر محمدجواد نوروزی فرانی و دکتر قاسم شبانیه که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمند، بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *